

ÉRINTKEZÉSI PONTOK PÉCSI MÁRTON ÉLETMŰVE ÉS A TÁJKUTATÁS KÖZÖTT

CSORBA PÉTER – KERÉNYI ATTILA

POINT OF CONTACTS BETWEEN LIFE-WORK OF MÁRTON PÉCSI
AND THE LANDSCAPE RESEARCH

Abstract

Márton Pécsi leading personality of the Hungarian physical geography during the second half of the last century was geomorphologist basically. But he was able to accept, and make use the new results of the landscape research, first of all the influence of ecology on the landscape science. Some of his conclusions; the relationship between the environmental science and the geography, the human influence on the landscape development, modelling of the landscape processes etc. are valids even today.

Keywords: geomorphology and landscape research, Pécsi's attitude to landscape ecology

Bevezetés

PÉCSI MÁRTON csak meglehetősen visszafogottan használta a tájföldrajz és a tájkutatás kifejezéseket. Még leginkább kutatóintézeti éves beszámolókbán, vagy nem a szűk szakmai közönségnek szánt áttekintésekben, pl. a Magyar Tudományban publikált munkáiban használta ezeket a fogalmakat (PÉCSI M. 1970, 1979, 1987). Ugyanakkor tény, hogy sorozatszerkesztője volt Magyarország tájföldrajzi monográfiáinak, tehát nem viseltetett eleve elutasítóan a tájföldrajz kifejezéssel szemben. A táj szó helyett azonban a „komplex földrajzi környezet”, a „társadalom teljes földrajzi környezete” sőt „hon- és földismeret” (PÉCSI M. 1989), számára jobban kifejezte a tartalmat, s ezeket stilisztikailag nehézkes használatuk ellenére alig helyettesítette a tájföldrajz vagy a tájkutatás kifejezésekkel. Tanulmányunkban azt kívánjuk vázlatosan bemutatni, hogyan alakult a magyar tájkutatás az elmúlt fél évszázadban és milyen szerepe volt ebben PÉCSI MÁRTON munkásságának.

Pécsi Márton és a magyar tájkutatás

PÉCSI MÁRTONT nem soroljuk az 1950-es években indult, nagy terepi természetföldrajzos generáció tájkutatói közé. Az ő nevéhez nem kötődik valamely hazai táj szisztematikus feltárása, mint ahogy az 1950-es években pl. LÁNG SÁNDOR a Mátra, MAROSI SÁNDOR a Mezőföld, ÁDÁM LÁSZLÓ a Tolnai-dombság, BORSY ZOLTÁN a Nyírség tudósa lett. Elsősorban persze ők is a terület geomorfológiai leírására fektették a legnagyobb hangsúlyt, de teljes tájanalízisre törekedve foglalkoztak a növényzettel, a vízrajzzal, sőt még a földhasználattal is. PÉCSI MÁRTON ebben az időszakban azoknak a kutatóknak volt vezéralakja, akik egy-egy természeti folyamatot helyeztek kutatásaik középpontjába. Így ő a dunai teraszok kialakulásával foglalkozott, s ezen a területen ért el máig meghatározó tudományos eredményeket. Vele egy időben pl. SZÉKELY ANDRÁS a hazai vulkáni formakincs, PINCZÉS ZOLTÁN a tönkösödés, ill. a hegylábfelszínnek fejlődésének vizsgálatára specializálódott.

Pécsi Márton a számos tájon áthúzódó dunateraszok vizsgálata révén kezdettől fogva több tájjal, tájtypussal került kapcsolatba, így tájszemlélete szintetizáló jellegűvé vált. Másik

kiemelt kutatási témája a lösz és löszszerű üledékek elemzése révén ugyancsak párhuzamosan foglalkozott a Mezőföld, Külső-Somogy, a Gödöllői-dombság, vagy a Mátraalja felszínalaktani, üledékrétegtani, eróziós, ill. talajtani kérdéseivel.

Talán ennek a sokoldalúságnak és a vizsgált tájak sokszínűségének köszönhető, hogy terepi ismeretei kevésbé kapcsolódtak egy-egy mintaterülethez így később könnyebben kanyarodott a környezetudomány, a mérnökgeomorfológia, a természeti környezet általános értékelése, a tájtipizálás, vagy akár a távérzékelési módszerek alkalmazása felé (PÉCSI M. 1979).

1957-ben, a Földrajzi Közleményekben megjelent WAGNER RICHÁRD: A táj fogalma című előadásához írt hozzászólása. A vita jórészt a táj, mint földfelszíni jelenség objektív vagy szubjektív jellege körül forgott, másrészt arról szólt, hogy az emberi hatás mennyire képes megváltoztatni a természeti tájak alaptulajdonságait. PÉCSI a táj objektív létezése és az antropogén hatások növekvő jelentősége mellett érvelt, továbbá kifejtette, hogy eddig a *„táj folyamatokkal főleg a felszínfejlődést magyaráztuk ... a jövőben viszont a kölcsönhatások szintézisére kell törekedni.”* (PÉCSI M. 1957).

A legmagasabb szintű elvonatkoztatást a geográfiában is a modellezés képviseli. Pécsi Márton néhány cikkében a tájmodellek készítését is szorgalmazta (PÉCSI M. 1972, 1987), amely ösztönzés ma is „ráfér” szakterületünkre (MEZŐSI G. – SZATMÁRI J. 1995), tájmodellek ugyanis azóta is alig készülnek. Sajnos a tájak rendkívül összetett működését még ma sem ismertjük annyira, hogy azt teljes mélységében, különösen számszerűsítve modellezni tudnánk. Ez nem csupán a hazai geográfia adóssága, tudományos kutatás céljára készült tájmodellekre a külföldi szakirodalomban is alig bukkanhatunk. Legfeljebb néhány antropogén hatásoktól alig érintett és egyszerűbb felépítésű – sivatagi, vagy arktikus táj működéséről vannak modellszerű próbálkozások. A ma megjelenő, egyszerűbb tájmodellek főleg a tájban működő kölcsönkapcsolatok áttekintő bemutatására szolgálnak, s inkább oktatási célra készültek, így többnyire tankönyvekben találkozhatunk velük.

PÉCSI MÁRTON szellemi nyitottsága és egészen kivételesen ötletgazdag gondolkodás-módja révén elfogadta, befogadta az 1970-es, 1980-as években jelentkező új irányzatokat, azok szóhasználatát (PÉCSI M. 1971, 1987, PÉCSI M. – KORDOS L. 1987). A különféle ökológiai szókapcsolatokat pl. meglepően gyorsan adaptálta. A tájtipológiát pl. „ökológiailag értelmezett tájtypus”-nak nevezte (PÉCSI M. 1987), a tájalkotó tényezőket „a természeti környezet ökológiai faktorai”-ként említette (PÉCSI M. 1989).

A földrajzi szintézisre irányuló törekvés nála nem önmagában a táj kutatást, hanem inkább a tájtipizálást jelentette. A SOMOGYI SÁNDORRAL és JAKUCS PÁLLAL 1972-ben készített tájtypus-térképen ugyan a tipizálás elsődleges szempontja továbbra is a domborzati jelleg, de erős típusalkotó erőt képvisel a növényfedettség és a földhasználat is (PÉCSI M. et al. 1972). PÉCSI MÁRTON a táj kutatás egyik legfontosabb „hasznosulását” a tájtipizálásban látta, s ezzel a táj kutatási végeredménnyel kívánt bekapcsolódni az 1970-es években a tudománytól már igen határozottan megkívánt társadalmi-gazdasági feladatok megoldásába, pl. a területi tervezésbe. A Nemzetközi Földrajzi Unió (IGU) 1971-ben Magyarországon megrendezett kongresszusán – amely helyszínválasztás akkor igen jelentős tudománypolitikai sikernek minősült – nem véletlenül szerepelt a „Landscape types of Hungary as one of the basis of regional planning” című előadással (PÉCSI M. et al. 1971).

A táj kutatás alapján meghatározott tájtypusokra, ill. a tájbeosztási kategóriákra igyekezett felhívni a rokon szakterületek figyelmét is. E tekintetben leginkább a mezőgazdasági tervezéssel próbált együttműködni, s erre biztatta munkatársait is (GÓCZÁN L. 1980, LÓCZY D. 1989). Ennek szellemében írta az Agrártudományi Közlemények számára „Természetföldrajzi tájak, tájtypusok, agroökológiai körzetek és a talaj kapcsolata.” című cikkét. Ebben a 35 természetföldrajzi közléptájt „agroökológiai tervezési körzetként” mutatta be.

„Hazánk integrált földrajzi környezete egyrészt különböző természeti adottságú tájökölógiai egységek mozaikjára tagolódik, melyek rokon vonású egységei természetes közép-tájakat, agroökológiailag közel hasonló hasznosítású körzeteket képeznek. ... Alföldjeink 16 középtájában, ill. agroökológiai körzetében pl. 4-6 főbb tájtypus ismétlődik mozaik-szerűen.” (PÉCSI M. 1982).

A táj kutatás eltávolodása a felszínalaktani szemlélettől

Az 1980-as évek során a geográfia hazai és nemzetközi szinten markánsan új irányokba kezdett fejlődni, új pozíciókat kellett elfoglalni a viharos gyorsasággal kibontakozó környezettudományon belül. A hagyományos táj kutatás hazai „válságát” jól jellemzi, hogy 1988 után, a 6. kötetnél leállt a Tájföldrajzi monográfiásorozat kiadása. A csonkán maradt sorozat máig árnyékként vetül a magyar táj földrajzra. Ma, lassan 25 évvel az 1989/90-es társadalmi-gazdasági rendszerváltás után, a radikálisan átrendeződött földhasználat, a területhasználati, térszerkezeti prioritások megváltozása miatt már régen a táj földrajzi monográfiák *újraírásán* kellene dolgozni. A szakma erejéből és lehetőségeiből azonban „csak” a kistáj kataszter újraírására futotta (2010), s a Nemzeti Atlasz új kiadására is csak most, 25 év elteltével van reális esély. Van, aki a komoly pozícióvesztést pontosan a geomorfológiai szemlélet szívós túlélésében látja: „a környezettudományi kutatásokban a természetföldrajz elsősorban saját belső fogyatékoságai miatt nem tudott ... méltó helyet elfoglalni. A visszahúzó tényezők legfontosabbika mindmáig a hagyományos felszínalaktan túlsúlya, amely a természetföldrajz humán erőforrásainak túlságosan nagy hányadát köti le...” (PROBÁLD F. 2005)

Természetesen az elmúlt két évtizedben – elsősorban a távérzékelési és az új laboratóriumi anyagvizsgálati lehetőségek megjelenésével – a klasszikus terepi geomorfológia is fejlődött. Ma is megjelennek – hogy csak a legújabbakra utaljunk – eredeti felszínalaktani munkák (GÁBRIS GY. 2011, KISS T. et al. 2012, SCHWEITZER F. et al. 2011, VICZIÁN, I. – ZATYKÓ, Cs. 2011), nemzetközi összehasonlító elemzések (LÓCZY D. 2012, VERESS M. 2012). A felszínalaktan szemléleti megújuló képességét bizonyította, hogy 2005-ben két-kötetes egyetemi tankönyv jelent meg a geomorfológiáról (LÓCZY D. – VERESS M. 2005), majd néhány év múlva a hazai szakemberek a nemzetközi szakirodalomban is jelentős visszhangot kiváltó kötetet adtak ki antropogén geomorfológia címmel (SZABÓ J. – DÁVID L. 2004, SZABÓ J. et al. 2010). A táj kutatás egésze azonban kétségtelenül veszített korábbi nagyon erős geomorfológiai meghatározottságából.

A klasszikus táj kutatás és a megújuló, ökológiai szemléletű, gyakorlatias tájtan közötti átmenetet hazánkban PÉCSI MÁRTON pályatársai között egyértelműen MAROSI SÁNDOR képviselte. MAROSI munkái fordulópontot jelentettek a táj és a környezet viszonyának tisztázása terén, megkísérelte az ökopottyp, azaz az ökológiai potenciál típus = „a gazdálkodás természeti adottsági típusainak területi alapegysége” kifejezés bevezetését és következetesen kiállt azért is, hogy a tájökológia kifejezés helyett, az „ökológiai szemléletű táj kutatás” fogalmat használjuk (MAROSI S. 1980).

Az 1980-as években a tájak működésben, átalakulásában bekövetkező változások nyomon követése, aktualizálása helyett egy élénk tájtörténeti reneszánsz bontakozott ki. A tájtörténeti kutatásoknak legeredményesebb művelője FRISNYÁK SÁNDOR lett (FRISNYÁK S. 1995, 1996, 2004, 2009, 2012). FRISNYÁK úttörő szerepet játszott abban is, hogy táj kutatási, tájtörténeti horizontunk több évtizedes szünet után ismét Kárpát-medencei szintre emelkedett (FRISNYÁK S. 1996, FÜLEKY GY. 1997, 1999), s újraalapozódtak a kapcsolatok határon túli magyar táj kutatással (GYURICZA L. 2009, TELBISZ T. et al. 2012).

A régi kartográfiai anyagok, de elsősorban a katonai felmérések georeferált feldolgozása, a térinformatikai módszerek tökéletesedése lehetővé tette a tájtörténeti áttekintések minőségi megújulását, s ezzel a táj kutatás egy igen népszerű ágává fejlődött (GÁBRIS GY. – MICZEK GY. 1999, SOMOGYI S. 2000, BELUSZKY P. 2001, BERÉNYI I. 2011).

A PÉCSI MÁRTON által szorgalmazott agrárkapcsolatok fejlesztése a mezőgazdasági termelés 1990 utáni drasztikus visszaesése miatt ugyan nem váltotta be a reményeket, de ettől függetlenül a táj- és a termőföld értékeléséről kiváló földrajzi aspektusú összegzések születtek (SZALAI L. 1993, LÓCZY D. 2002).

Modern táj kutatási irányzatok térnyerése

Az 1980-as években felerősödő tudomány-differenciálódási folyamatok közül a táj kutatást leginkább az ökológiai szemlélet térnyerése érintette. Az ökológiai környezetszemlélet az 1970-es években összekapcsolódott a globális környezeti gondok, később a fenntartható fejlődés, újabban pedig a globális klímaváltozás témával. Ez a jelentős szemléletváltozás komoly lendítőerőt adott a már kissé korábban kialakult táj ökológiának/geoökológiának (KEVEINÉ BARÁNYI I. 1981, 2005, CSORBA P. 1996, MEZŐSI G. – RAKONCZAI J. 1997, SZABÓ M. 2005). Az új szakterületek közül leginkább a táj ökológia és a táj védelem találta meg helyét a geográfiaán belül. Ennek a két táj kutatási területnek már van tekintélyes hazai szakirodalma (DUHAY G. 2004, FARSANG A. et al. 2008, KERTÉSZ Á. 2003, CSORBA P. – FAZEKAS I. 2008), önálló tantárgy több egyetemi képzésben (CSORBA P. 1996-2006, KERÉNYI A. 2007), van táj ökológiai folyóirat (Táj ökológiai Lapok; Gödöllő), szerepel egyetemi tanzsékek, akadémiai bizottságok elnevezésében és rendszeresen rendeznek táj ökológiai és/vagy táj védelmi témájú tudományos tanácskozásokat is (CSIMA P. – DUBLINSZKI BODA B. 2008, KERTÉSZ Á. 2010, SZILASSI P. – HENITS L. 2010).

Komoly hatást gyakorolt a táj földrajz fejlődésére a távérzékelés, amelynek geográfiai alkalmazhatóságát PÉCSI MÁRTON az elsők között ismerte fel (PÉCSI M. et al. 1986). Az utóbbi évek legdinamikusabban fejlődő kutatási területe a táj metria, amely egyre objektívebb mérőszámokhoz, indikátorokhoz köti a táji folyamatok (elsősorban ökológiai folyamatok) vizsgálatát (MEZŐSI G. – FEJES CS. 2004, SZABÓ SZ. – CSORBA P. 2009, SZILASSI P. – BATA T. 2012). A CORINE űrfelvételek feldolgozása nagyságrendekkel meggyorsította a térbeli mintázatok, azok változásainak összehasonlítását (MARI L. – MATTÁNYI ZS. 2002, MUCSI L. – HENITS L. 2011).

Több olyan szakterületet említhetünk, ahol reális kereslet van a táj földrajzi alapinformációkra:

- Általános és alkalmazott környezetkutatás, pl. belvív-veszélyeztetettség, talajerózió stb. (LOVÁSZ GY. 1981, ERDŐSI F. 2001, KERÉNYI A. 2003, MUCSI L. – HENITS L. 2011, SZATMÁRI J. et al. 2011, BARTA K. et al. 2011, LÓKI J. et al. 2012),
- Környezeti hatásvizsgálatok (JUHÁSZ Á. 1992, CSORBA P. et al. 2011),
- Egyedi táj értékek (CSORBA P. et al. 2003),
- Idegenforgalmi fejlesztések (KERTÉSZ Á. 1988, CSIMA P. 1988, MEZŐSI G. 1991, KARANCSI Z. et al. 2008, GYURICZA L. 2009, HORVÁTH G. et al. 2012),
- Természetvédelmi területek kezelése (FEKETE G. et al. 2000, SZABÓ M. 2005, TARDY, J. – VÉGH, M. 2006),
- Települési, kistérségi, regionális környezetvédelmi terv, koncepció megírása során (CSIMA P. 2006, KERÉNYI A. et al. 2000, KISS G. et al. 2000, RAKONCZAI J. et al. 2001, DÁVID L. 2003).

Pécsi Márton máig érvényes, táj kutatással kapcsolatos megállapításai

PÉCSI MÁRTON életművében maradandó értéket képvisel a felszínalaktan és a löszkutatás, de hatásában ezektől nem maradnak el a geográfia egészével kapcsolatban kifejtett teoretikus gondolatai sem. Néhány megállapítása kifejezetten pozitív módon befolyásolta a táj-földrajzot, s ma is szervesen illeszkedik az elmúlt évtizedek tudománytörténeti folyamatába.

A táj-földrajz számára egyértelműen kiemelkedő hatása volt a PÉCSI MÁRTON által igen következetesen képviselt szemlélet, mely szerint:

- a földrajz a környezettudományok közé tartozik,
- kutatásainak tárgya a komplex környezet,
- munkamódszerét a rendszerelméleti elveknek kell megszabni,
- egyre kevésbé lehet eltekinteni a környezetünket érő antropogén hatásoktól,
- célkitűzései tekintetében igazodni kell a társadalmi, gazdasági, környezetgazdálkodási igényekhez, végül
- mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a tudományunk eredményei eljussanak a rokon szakterületek művelőjéhez, s törekedni kell arra, hogy a környezetkutatás, a területi tervezés, a társadalmi-gazdasági folyamatok térbeli modellezése, prognosztizálása számára nélkülözhetetlen adatokat, információkat a geográfia szolgáltatssa.

Összefoglalás

PÉCSI MÁRTON tudományos pályájának utolsó szakaszában is képes volt felismerni néhány új szakmai irányzat jelentőségét, s ha annak kutatását nem is tekintette saját feladatának, fejlődését többnyire pártolta. Így viszonyult pl. a tájökológiához, amellyel kapcsolatban látta, hogy a tájökológia hozzájárulhat a hagyományos táj kutatás megújulásához.

A fentieket mérlegre téve végül is PÉCSI MÁRTON táj kutatásban játszott szerepét az alábbiak szerint összegezhetjük:

- nem soroljuk a hagyományos értelemben vett hazai táj kutatók közé,
- táj szemléletét egyrészt az erős geomorfológiai alapállás, másrészt a teljes, komplex földrajzi környezet értelmezése hatotta át, azaz egyik oldalról domináns mértékben egy tájalkotó tényező; a domborzat, másik oldalról viszont a táj nál szélesebb horizont; a teljes környezettudomány szempontjából nézett a táj kutatásra,
- határozott vezetői egyénisége, akadémikusként képviselt komoly szakmai súlya jelentős hatással volt a hazai táj kutatásra is.

Köszönetnyilvánítás

Jelen közlemény a TÁMOP 4.2.2./B-10/1-2010-0024 program támogatásával készült.

CSORBA PÉTER
DE Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen
csorba.peter@science.unideb.hu

KERÉNYI ATTILA
DE Tájvédelmi és Környezetföldrajzi Tanszék, Debrecen
kerenyi.attila@science.unideb.hu

IRODALOM

- BARTA K. – SZATMÁRI J. – POSTA Á. 2011: A belvízképződés és az autópályák kapcsolata. – Földrajzi Közlemények 135. 4. pp. 379–387.
- BELUSZKY P. 2001: A Nagyalföld történeti földrajza. – Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs. 274 p.
- BERÉNYI I. 2011: A Jászság, mint kultúrtáj. – Földrajzi Közlemények 136. 3. pp. 229–235.
- CSIMA P. 1988: A táj terhelhetősége az üdülőterületi tervezésben. – Városépítés 24. 1. pp. 26–28.
- CSIMA P. 2006: Tájvédelmi szabályozás a településrendezési tervekben. – In: CSORBA P. – FAZEKAS I. (szerk.): Táj kutatás – Tájökológia. Meridián Alapítvány, Debrecen. 553 p.
- CSIMA P. – DUBLINSZKI-BODA B. (szerk.) 2008: Tájökológiai kutatások. – III. Tájökológiai Konferencia, Budapest. 387 p.
- CSORBA P. 1996: Tájökológia. – Egyetemi jegyzet, Debrecen. 113 p.
- CSORBA P. – KISS G. – NOVÁK T. 2003: Debrecen külterületének egyedi tájérték katasztere – Debrecen Megyei Jogú Város Önkormányzata, Felelős kiadó: Kőrös Csaba. 110 p.
- CSORBA P. – FAZEKAS I. (szerk.) 2008: Táj kutatás – Tájökológia. – Meridián Alapítvány, Debrecen. 553 p.
- CSORBA P. – DÉVAI GY. – GRIGORSZKY I. – NAGY S. A. – MÜLLER Z. 2011: Környezeti Hatásvizsgálati Jelentés, Pocsaj nagyközség ÉR-menti külterületén tervezett láprehabilitációs munkáról. – Pocsaj Nagyközség Önkormányzata megbízásából, Geonext Bt. 75 p.
- DÁVID L. (szerk.) 2003: Az Észak-alföldi Régió Környezetvédelmi Programja. – ÉARFÜ, Debrecen. 150 p.
- DÖVÉNYI Z. (szerk.) 2010: Magyarország kistájainak katasztere. – MTA FKI, Budapest. 876 p.
- DUHAY G. (szerk.) 2004: Tájvédelmi kézikönyv. – KVM, Természetvédelmi Hivatal, Budapest. 80 p.
- ERDŐSI F. 2001: Új évezred – Környezetérzékenyebb geográfia. – In: MÉSZÁROS R. et al. (szerk.): Jakucs László a tudós, az ismeretterjesztő és a művész. SZTE, Szeged. pp. 49–62.
- FARSANG A. – MUCSI L. – KEVEINÉ BÁRÁNYI I. (szerk.) 2012: Táj – Érték, Lépték, Változás. Geolitera, Szeged. 221p
- FEKETE G. – VIRÁGH K. – ASZALÓS R. – PRÉCSÉNYI I. 2000: Static and dynamic approaches to landscape heterogeneity in the Hungarian forest-steppe zone. – Journal of Vegetation Science 11. pp. 375–382.
- FRISNYÁK S. 1995: Magyarország történeti földrajza. – Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest. 213 p.
- FRISNYÁK S. (szerk.) 1996: A Kárpát-medence történeti földrajza. Nyíregyháza. 388 p.
- FRISNYÁK S. 2004: A kultúrtáj kialakulása a Kárpát-medencében. – Történeti földrajzi tanulmányok. Nyíregyháza. 259 p.
- FRISNYÁK S. – GÁL A. (szerk.) 2009: A Kárpát-medence környezetgazdálkodása. – Nyíregyháza–Szerencs, 559 p.
- FRISNYÁK S. (szerk. Gál A.) 2012: Tájhasználat és térszervezés. – Nyíregyháza–Szerencs, 201 p.
- FÜLEKY GY. (szerk.) 1997: A táj változásai a Honfoglalás óta a Kárpát-medencében. – GATE, Gödöllő. 455 p.
- FÜLEKY GY. (szerk.) 1999: A táj változásai a Kárpát-medencében. – GATE, Gödöllő. 432 p.
- GÁBRIS GY. – MICZEK GY. 1999: A földhasználat változása természeti tényezők függvényében két évszázad alatt egy mezőföldi községben. – In: FÜLEKY GY. A táj változásai a Kárpát-medencében. SZIE, Gödöllő. pp. 121–126.
- GÁBRIS GY. 2011: A Zagyva-Tarna alföldi vízrendszerének kialakulása és fejlődése. – Földrajzi Közlemények 135. 3. pp. 205–217.
- GÁBRIS GY. (szerk.) 2012: Általános természetföldrajz II. – Eötvös Kiadó, Budapest. 484 p.
- GÓCZÁN L. 1980: Mezőgazdasági területek agroöko-geográfiai kutatása, tipizálása és értékelése. – Földrajzi Tanulmányok 18. Akadémiai Kiadó, Budapest. 126 p.
- GYURICZA L. 2009: Ökoturisztikai fejlesztési lehetőségek a szlovén-magyar határ két oldalán. – In: V. Kárpát-medencei Környezettudományi Konferencia, Kolozsvár. pp. 123–129.
- HORVÁTH G. – CSÜLLÖG G. – KARANCSI Z. 2012: Az ökoturizmus lehetőségei korábbi bányavidékek leromlott tájainak helyreállításában. – In: FARSANG A. et al. (szerk.) 2012: Táj – Érték, Lépték, Változás. Geolitera, Szeged. pp. 211–220.
- JUHÁSZ Á. 1992: Ipari térségek környezeti hatásvizsgálata és geoökológiai térképezése. – Földrajzi Értesítő 41. 1–4. pp. 91–113.
- KARANCZI Z. – HORVÁTH G. – KISS A. 2006: Tájépszétikai vizsgálatok a Medves-térség területén. – A III. Magyar Földrajzi Konferencia tudományos közleményei, CD, Budapest
- KERÉNYI A. 2003: Környezettan. – Mezőgazda Kiadó, Budapest. 470 p.
- KERÉNYI A. 2007: Tájvédelem. – Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen, 184 p.
- KERÉNYI A. – CSORBA P. – SZABÓ GY. – KISS G. – SZABÓ SZ. – NOVÁK T. 2000: Debrecen 35. és 50.1 városrendezési körzet településrendezési terv III. szakasz, szabályozási terv. Környezeti hatások vizsgálata. 191 p.
- KERÉNYI A. – CSORBA P. 2012: A tájökológiai kutatások szerepe a tájvédelemben és a kutatási eredmények gyakorlati hasznosításának feltételei. – In: FARSANG A. – MUCSI L. – KEVEINÉ BÁRÁNYI I. (szerk.): Táj – Érték, Lépték, Változás Geolitera, Szeged. pp. 19–32.
- KISS G. – CSORBA P. – SZABÓ GY. 2000. A Sárköz Menti Települések Önkormányzati Társulásának terület-használati és ökológiai fejlesztési programja. Ökológiai rész. 156 p.

- KISS T.–GYÖRGYÖVICS K.–SIPOS GY. 2012: Homokformák morfológiai tulajdonságainak és korának vizsgálata Belső-Somogy területén. – Földrajzi Közlemények 136. 4. pp. 361–375.
- KERTÉSZ Á. 1988: A Dunakanyar-hegyvidék természeti környezetpotenciáljának mezőgazdasági és idegenforgalmi szempontú értékelése. MTA FKI Budapest, 168 p.
- KERTÉSZ Á. 2003: Tájökológia. Holnap Kiadó, Budapest. 166 p.
- KERTÉSZ Á. 2010: Tájökológiai kutatások 2010. IV. Magyar Tájökológiai Konferencia, MTA FKI, Budapest. 294 p.
- (KEVEINÉ) BÁRÁNY I. 1981: A dolinák fejlődésének ökológiai szabályozottsága. – Kandidátusi értekezés, Kézirat, Szeged. 159 p.
- KEVEINÉ BÁRÁNY I. 2005: A karsztok környezeti problémái és védelmük kérdései. – In: DOBOS A.–ILYÉS Z. (szerk.): Földtani és felszínalaktani értékek védelme. Eger. pp. 101–110.
- LOVÁSZ GY. 1981: A földrajzi környezetkutatás elméleti és módszertani kérdései. – Földrajzi Értesítő 30. 2–3. pp. 159–164.
- LÓCZY D. 1989: Agroökológiai körzetesítés Komárom-Esztergom megyében a növénytermesztésre való alkalmasság minősítése alapján. – Kandidátusi értekezés, Kézirat, MTA FKI, Budapest, 169 p.
- LÓCZY D. 2002: Tájértékelés, földértékelés. Dialóg Campus Kiadó, Budapest–Pécs, 307 p.
- LÓCZY D. 2012: A folyómedrek morfológiai tipizálásának hierarchiája a nemzetközi szakirodalomban. – Földrajzi Közlemények 136. 2. pp. 124–137.
- LÓCZY D.–VERESS M. 2005: Geomorfológia Földfelszíni folyamatok és formák. I., II. – Dialóg Campus, Budapest–Pécs. 335 illetve 440 p.
- LÓKI J.–NÉGYESI G.–SZABÓ G. 2012: A mezővédő erdősávok és erdőterületek változása nyírségi mintaterületeken. – In: FARSANG A.–MUCSI L.–KEVEINÉ BÁRÁNY I. (szerk.) 2012: Táj – Érték, Lépték, Változás. Geolitera, Szeged. pp. 181–187.
- MARI L.–MATTÁNYI ZS. 2002: Egységes európai felszínborítási adatbázis a CORINE Land Cover program. – Földrajzi Közlemények 126. 1–4. pp. 31–38.
- MAROSI S. 1980: Tájéktan irányszatok, tájértékelés, tájtipológiai eredmények. – Elmélet–Módszer–Gyakorlat 35. MTA FKI, Budapest. 119 p.
- MEZŐSI G. 1991: Kísérletek a táj esztétikai értéknek meghatározására. – Földrajzi Értesítő 40. 3–4. pp. 251–264.
- MEZŐSI G.–SZATMÁRI L. (szerk.) 1995: Modellek a természetföldrajzban. – JATE, Szeged. 63 p.
- MEZŐSI G.–RAKONCZAI J. (szerk.) 1997: A geoökológiai térképezés elmélete és gyakorlata. JATE Természeti Földrajzi Tanszék, Szeged. 131 p.
- MEZŐSI G.–FEJES CS. 2004: Tájmetria. – In: DÖVÉNYI Z.–SCHWEITZER F. (szerk.) Táj és Környezet, MTA FKI, Budapest. pp. 229–242.
- MUCSI L.–HENITS L. 2011: Belvízelöntési térképek készítése közepes felbontású űrfelvételek szubpixel alapú osztályozásával. – Földrajzi Közlemények 135. 4. pp. 365–378.
- PÉCSI M. 1957: Hozzászólás Wagner Richárd: A táj fogalma c. előadásához. – Földrajzi Közlemények 81. 1. pp. 82–87.
- PÉCSI M. 1970: Földrajztudomány. – Magyar Tudomány 4–5. pp. 392–395.
- PÉCSI M. 1971: A területi tervezés, a földrajz és a régiótudomány kapcsolatáról. – Geonómia és Bányászat 4. 2–4. pp. 139–143.
- PÉCSI M. 1972: A (természeti) környezetkutatás földrajzi problémái. – MTA X. Osztály Közleményei 5. 3–4. pp. 257–266.
- PÉCSI M. 1979: A földrajzi környezet új szemléletű értelmezése és értékelése. – Földrajzi Közlemények 103. 1–3. pp. 17–27.
- PÉCSI M. 1982: Természetföldrajzi tájak, tájtipusok, agroökológiai körzetek és a talaj kapcsolata. – Agrártudományi Közlemények 41. 2. pp. 393–404.
- PÉCSI M. 1984: A földrajzi környezet értelmezése és a környezeti hatások értékelése a gazdaságfejlesztés szolgálatában. – Földrajzi Közlemények 108. 4. pp. 309–313.
- PÉCSI M. 1985: Tájtipusok a Nagyalföldön. – Földrajzi Közlemények 109. 3. pp. 187–195.
- PÉCSI M. 1987: A földrajz és a geográfiai kutatások időszerű kérdései Magyarországon. – Földrajzi Közlemények 111. 3–4. pp. 113–121.
- PÉCSI M. 1989: A földrajztudomány általános elvi kérdései. – Földrajzi Közlemények 113. 1–2. pp. 3–10.
- PÉCSI M. 1992: Geomorfológiai kutatási irányok és eredmények az MTA FKI-ban 1951–1991 között. – Földrajzi Értesítő 41. 1–4. pp. 33–58.
- PÉCSI M.–SOMOGYI S.–JAKUCS P. 1971: Landscape types of Hungary as one of the basis of regional planning. – IGU European Regional Conference, Budapest, Abstracts of Papers. – MTA FKI, Budapest. pp. 38–39.
- PÉCSI M.–SOMOGYI S.–JAKUCS P. 1972: Magyarország tájtipusai. – Földrajzi Értesítő 21. 1. pp. 5–12.
- PÉCSI M.–BALOGH J.–BASSA L.–CSORBA P.–GALAMBOS J.–GÓCZÁN L.–HAHN GY.–JUHÁSZ Á.–LÓCZY D.–LOVÁSZ GY.–RÉTVÁRI L.–SCHWEITZER F.–SÜDI A.–TÓZSA I. 1986: Az MTA Földrajztudományi Kutató Intézet távérzékeléssel kapcsolatos kutatásai. – Kézirat, MTA FKI, Budapest. 149 p.
- PÉCSI M.–KORDOS L. (eds.) 1987: Holocene Environment in Hungary. – MTA FKI, Budapest. 150 p.

- PROBÁLD F. 2005: Környezetudomány és geográfia. – Debreceni Földrajzi Disputa, Debrecen. pp. 19–32.
- RAKONCZAI J. 2001: Csongrád megye környezetvédelmi stratégiája és operatív programja III. operatív programok. – Készült a Csongrád Megyei Önkormányzat megbízásából 2001.
- SCHWEITZER, F.–BALOGH, J.–TÓTH, L.–MÓNUS, P. 2011: Relationships between geomorphology, neotectonics and earthquakes in the Danube Flat between Ercsi and Madocsa and on the Danube-Tisza Interfluve. – Földrajzi Értesítő 60. 3. pp. 223–245.
- SCHWEITZER F.–TINER T. 2000: Táj kutatási irányzatok Magyarországon. – Tiszteletkötet Marosi Sándor akadémikus 70. születésnapjára. – MTA FKI, Budapest. 131 p.
- SOMOGYI S. (szerk.) 2000: A XIX. századi folyószabályozások és ármentesítések földrajzi és ökológiai hatásai Magyarországon. – MTA FKI Budapest, 302 p.
- SZABÓ J.–DÁVID L. (szerk.) 2004: Antropogén geomorfológia. Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 318 p.
- SZABÓ J.–DÁVID L.–LÓCZY D. (eds.) 2010: Anthropogen Geomorphology. – Springer Verlag, 298 p.
- SZABÓ M. 2005: Vizes élőhelyek táj ökológiai jellemvonásai a Szigetköz példáján. – Kézirat, Akadémiai doktori értekezés, Budapest. 172 p.
- SZABÓ SZ.–CSORBA P. 2009: Tájmetriai mutatók kiválasztásának lehetséges módszertana egy esettanulmány példáján. – Táj ökológiai Lapok 7. 1. pp. 141–153.
- SZALAI L. 1993: A mikrokozterzesítés új megközelítési módozatai az agroökológiai kutatásokban. – Földrajzi Értesítő 42. 1–4. pp. 7–14.
- SZATMÁRI J.–TOBAK Z.–VAN LEEUWEN B.–DOLESCHALL J. 2011: A belvívelöntések térképezését megalapozó adatgyűjtés és a belvízképződés modellezése neurális hálózattal. – Földrajzi Közlemények 135. 4. pp. 351–363.
- SZILASSI P.–BATA T. 2012: Tájak természetességének értékelése tájmetriai módszerekkel Magyarország példáján. – In: FARSANG A.–MUCSI L.–KEVEINÉ BÁRÁNY I. (szerk.) Táj – Érték, Lépték, Változás. Geolitera SZTE Földrajzi és Földtani Tanszékcsoport, Szeged. pp. 75–84.
- SZILASSI P.–HENITS L. (szerk.) 2010: Tájváltozás értékelési módszerei a XXI. században. – Földrajzi Tanulmányok 5. JATE Press, Szeged. 330 p.
- TARDY J.–VÉGH M. (chief eds.) 2006: National Ecological Networks of European Countries 1 : 4 000 000, European Centre for Nature Conservation.
- TELBISZ T.–MARI L.–IMECS Z. 2012: Torockói-hegység völgyhálózat-fejlődése. – Földrajzi Közlemények 136 1. pp. 22–36.
- VERESS M. 2012: Fedőüledékes depressziók típusai és kialakulásuk. – Földrajzi Közlemények 136. 1. pp. 2–21.
- VICZIÁN I.–ZATYKÓ Cs. 2011: Geomorphology and environmental history in the Drava valley near Berzence. – Földrajzi Értesítő 60. 4. pp. 357–377.